

FIDUCIA ȘI TRUST-UL PRIN PRISMA REGLEMENTĂRILOR DIN DIFERITE STATE

CZU: 347.22:334.757

Irina DIGORI

*Școala doctorală Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova*

FIDUCIA AND TRUST UNDER DIFFERENT STATES' REGULATIONS

This article provides an overview of trust or fiducia regulations in different states. Based on the application of historical, systemic, and comparative analysis methods, the research led to the identification of the main regulations and to a brief characteristic of these institutions in the light of several common-law jurisdictions (UK, USA), mixed law jurisdictions (the trust model in the Canadian province of Quebec) and civil law jurisdictions (the trust/fiducia model in France, Romania, the Republic of Moldova and China).

Keywords: *fiducia, trust, trust-like mechanisms / devices, common-law, civil law*

Introducere. În Preambulul Convenției privind legea aplicabilă *trust*-urilor și recunoașterea acestora, semnată la Haga în data de 1 iulie 1985, este menționat că „*Trust*-ul, astfel cum a fost dezvoltat în curțile de *equity* din jurisdicțiile de *common law* și adoptat cu unele modificări de către alte jurisdicții, constituie o instituție juridică unică” [1].

Cu adevărat unic prin esență, *trust*-ul a fost adaptat și introdus în legislația Republicii Moldova prin instituția denumită în limba română „Fiducia” (în limba rusă – „*траст*”, termen care păstrează forma fonetică a cuvântului „*trust*” din limba engleză). Reglementarea din Republica Moldova se bazează pe Cartea X (eng. *Trusts* / fr. *Fiducie*) din Proiectul Cadrului Comun de Referință (*Draft Common Frame of Reference*, în continuare – DCFR) al Uniunii Europene [2] și tinde să păstreze conceptul *trust*-ului original. În Nota informativă la Proiectul Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative (actualmente adoptată și intrată în vigoare – Legea nr.133 din 15.11.2018) este menționat faptul că fiducia se bazează pe *trust*-ul din sistemul de drept anglo-saxon [3, p.90].

Din acest motiv, pentru a percepe mai bine noua instituție, a fost indispensabil să extindem cercetarea în timp și în spațiu, să studiem originea și evoluția acestui mecanism juridic și să analizăm diversele modele ale *trust*-ului sau ale fiduciei, care există și funcționează în diferite jurisdicții din lume.

În această ordine de idei, în articolul de față vom prezenta reglementările ce vizează *trust*-ul sau fiducia în câteva state care au la bază diferite sisteme de drept. Aceste scurte considerații constituie rezultatul cercetării instituției juridice prin aplicarea prioritara a metodelor de analiză istorică, sistemică și comparativă, care ne permit elucidarea esenței și a utilității *trust*-ului și a fiduciei.

Vom iniția prezentarea, bineînțeles, cu *trust*-ul din dreptul englez, apoi ne vom orienta spre dreptul american, fiducia din provincia canadiană Quebec, ce are la bază un sistem de drept mixt, după care vom trece în revistă instituțiile similare din sistemul de drept civil (modelul fiduciei din Franța, România, Republica Moldova și China).

Trust-ul în sistemul *common-law*. *Trust*-ul original provine din dreptul englez și este recunoscut în toate statele care fac parte din sistemul de drept anglo-american. Printre acestea se numără: Anglia, Țara Galilor, Irlanda, Gibraltar, SUA, Canada (cu excepția Quebec-ului), Australia, Noua Zeelandă, Insulele Falkland, India, Pakistan, Bangladesh, Nigeria, Ghana, Gambia, Sierra Leone, alte foste colonii britanice din Asia, Africa, Caraibe [4, p.85].

Regatul Unit. *Trust*-ul are un parcurs istoric îndelungat în dreptul englez, în cadrul subsistemului *equity*, care s-a dezvoltat în paralel cu subsistemul *common law* și în care justiția se înfăptuia de către Curțile de cancelari în baza unor reguli ale echității [5, p.204-205].

În mijlocul sec. al XIX-lea au fost adoptate o serie de acte legislative care au întărit în mod semnificativ poziția fiduciarilor (*trustees*) și a beneficiarilor (*beneficiaries*), iar sfera de utilizare a *trust*-urilor s-a extins semnificativ [4, p.71].

În 1893, în Regatul Unit a fost adoptată prima lege privind fiduciarul (Trustee Act 1893). Ulterior, ca parte a reformei proprietății din 1925, au fost adoptate mai multe legi, inclusiv: Law of Property Act 1925, Trustee Act 1925 și Administration of Estates Act 1925. Fără a stabili noi principii, acestea au consolidat și au detaliat principiile și normele deja dezvoltate de instanțe, în virtutea cărui fapt această legiferare nu reprezenta o codificare, ci o consolidare [4, p.72].

În prezent, în Regatul Unit *trust*-urile sunt reglementate prin dreptul jurisprudențial (precedentele judiciare), Trustee Act 2000 și alte legi în materie [4, p.73]. Legi speciale există și în alte jurisdicții din sistemul *common law*. Cu titlu de exemplu menționăm: Cipru – the Trustees Law of Cyprus of 1955, the International Trusts Law of Cyprus; Hong Kong – Trustee Ordinance CAP 29; Jersey – Trusts (Jersey) Law; Malta – Trusts and Trustees Act; Noua Zeelandă – Trustee Act 1956 etc. [6]. Cu toate că aceste jurisdicții sunt separate și au propriile legi și precedente, în multe dintre acestea se păstrează o influență puternică a precedentelor engleze; astfel, în jurisprudență și în doctrină deseori se face trimitere la acestea.

Statele Unite ale Americii. În SUA, izvoarele dreptului privind *trust*-urile, după forța juridică a acestora, sunt considerate următoarele: legea, precedentul, obiceiurile, doctrinele și tradițiile juridice, rațiunea. Reglementarea *trust*-urilor este transferată subiecților federației – statelor. În majoritatea dintre acestea, deși dreptul a fost codifi-

cat (în principal în a doua jumătate a secolului XX), sursa principală de reglementare o constituie, totuși, un număr foarte mare de precedente [4, p.78].

Totodată, trebuie să menționăm că Uniform Law Commission a elaborat în anul 2000 Uniform Trust Code, prin care s-a urmărit scopul de a codifica și de a unifica legislația privind *trust*-urile la nivel federal. Deși acest act nu are forță obligatorie, el reprezintă o lege-model cu o mare influență în SUA. Potrivit celor mai recente informații, deja 36 de state au adoptat Uniform Trust Code (UTC) în cadrul legislației statale [7].

Potrivit UTC, *trust*-ul ia naștere/se formează în momentul în care o persoană, denumită *settlor* (constituitor), transferă bunuri unei alte persoane, denumită *trustee* (fiduciar), iar bunurile respective sunt deținute „în *trust*” în folosul unor beneficiari identificabili sau pentru atingerea unui scop valid [8, p.403-404].

Trust-ul / Fiducia în sistemele de drept civil sau mixte. Deși constituie o instituție specifică sistemelor *common law*, *trust*-ul a fost preluat și de către sisteme de drept civil sau „mixte”, mai ales începând de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea [8, p.457].

Analizând instituțiile juridice similare din diverse state, observăm că, deseori, în sistemele de drept continental acestea poartă denumirea de „fiducie” sau alte denumiri pe care doctrina le include în categoria „trust-like mechanisms [9] / devices [10]” – denumire generică a instituțiilor prin care legiuitorii diferitor state au încercat să adapteze și să implementeze instituția *trust*-ului. Totuși, este firesc că în afara sistemului *common law*, și anume – fără regulile din *equity*, nu poate exista un *trust* veritabil. Astfel, instituțiile adoptate în sistemele de drept civil, deși tind să răspundă acelorași necesități ca și *trust*-ul englez, sunt reglementate și funcționează într-un mod diferit și sunt limitate în anumite funcții și aplicabilități.

Așadar, printre exemplele de sisteme de drept mixt în care există asemenea instituții se numără: provincia canadiană Quebec, statul american Louisiana, Africa de Sud etc., iar în calitate de exemple din sistemul de drept civil servesc: Franța, România, Republica Moldova, China, Italia, Spania, Mexic și altele.

Provincia canadiană Quebec – Fiducie (fr.) / Trust (eng.). În Codul civil al provinciei Quebec (Canada), Capitolul II (art.1260-1298) din Titlul VI al Cărții IV, în varianta engleză este intitulat „The trust”, iar în varianta franceză – „De la fiducie”. Deși în doctrină (în special, spre exemplu, în doctrina franceză și în cea română) se face o distincție foarte clară între fiducie și *trust*, considerându-se că acestea sunt două instituții separate (o abordare bine motivată din perspectiva particularităților instituției fiduciei din Franța și România față de *trust*-ul englez), în legislația civilă din Quebec nu putem menține această distincție terminologică. Per general, conceptul de fiducie din Quebec diferă atât de *trust*-ul anglo-saxon, cât și de fiducia franceză (care a servit drept inspirație pentru mai multe legislații). O diferență esențială a fiduciei din Quebec, față de modelele de fiducii din Franța, România și Republica Moldova, constă în faptul că patrimoniul fiduciar nu aparține nimănui. Potrivit art.1261 din Codul civil Quebec, patrimoniul fiduciar, format din bunurile transferate în fiducie,

constituie un patrimoniu de afecțaiune autonom și distinct de cel al constitutorului, fiduciarului sau al beneficiarului, asupra căruia niciunul dintre aceștia nu are un drept real [11].

Franța – Fiducie; România – Fiducie; Republica Moldova – Fiducie (rus. *Траст*). În legislația civilă din Franța, România și Republica Moldova este reglementată instituția denumită „Fiducia”: Codul civil francez [12]: Cartea III („Des différentes manières dont on acquiert la propriété”), Titlul XIV („De la fiducie”) – 21 de articole (art.2011 – art.2030); Codul civil al României [13]: Cartea III („Despre bunuri”), Titlul IV („Fiducia”) – 19 articole (art.773 – art.791); Codul civil al Republicii Moldova [14]: Cartea a III-a („Obligații”), Titlul IV („Fiducia” / rus. „Траст”), 10 capitole – 107 articole (art.2055 – art.2161).

Analizând noțiunile legale ale „fiduciei” cuprinse în cele trei Coduri civile susmenționate, observăm că formulările prin care legiuitorii au ales să definească fiducia implică anumite deosebiri, însă terminologia utilizată în cele trei legislații este identică și cuprinde aceleași noțiuni fundamentale, cum ar fi: „contract de fiducie”, „constitutor”, „fiduciar”, „beneficiar”, „masă patrimonială fiduciară” etc. În această ordine de idei, apare întrebarea; sunt, oare, identice aceste trei instituții? Fiducia din România „secondează aproape fidel” fiducia franceză, însă între acestea două și fiducia din Republica Moldova există unele deosebiri esențiale.

Urmând reglementarea în spiritul DCFR-ului, conceptul de fiducie din Republica Moldova este mai cuprinzător decât conceptul de fiducie din România sau Franța, în sensul că reglementarea din Republica Moldova este mai desfășurată și mai puțin restrictivă: sunt prevăzute mai multe izvoare ale fiduciei; nu sunt interzise fiduciile-liberalități; pentru constituirea unei fiducii sunt impuse mai puține condiții; nu există restricții în privința persoanelor care pot deține calitatea de fiduciar etc. Totodată, fiducia din Republica Moldova își poate găsi o aplicabilitate mult mai largă și, prin comparație, se prezintă drept o instituție mult mai apropiată conceptual (dar atenționăm că rămâne, totuși, suficient de îndepărtată) de *trust*-ul original, care este de sorginte anglo-saxonă [15, p.106].

În concluzie, chiar dacă instituțiile existente în toate cele trei sisteme de drept poartă denumirea de „fiducie”, fiducia din Republica Moldova diferă de fiducia românească și de „fiducie à la française” [15, p.107].

China – Trust. Deși reprezintă o jurisdicție de drept civil, în anul 2001 China a adoptat o lege specială aplicabilă *trust*-urilor pentru a menține competitivitatea sa în planul tranzacțiilor internaționale, și anume: *Trust Law of the People's Republic of China* (în continuare – *Chinese Trust Law*).

Adoptarea acestei legi s-a realizat cu ajutorul unora dintre cei mai importanți specialiști în acest domeniu pe plan internațional și, de aceea, legea chineză este similară unor reglementări din dreptul anglo-saxon [8, p.459].

Potrivit art.2 din *Chinese Trust Law*, *trust*-ul reprezintă operațiunea prin care constitutorul, bazat pe încrederea sa în fiduciar, încredințează drepturile sale de proprietate fiduciarului și îi permite acestuia, în conformitate cu voința constitutorului și

în numele fiduciarului, să administreze sau să dispună de astfel de bunuri în interesul unui beneficiar sau în orice scop intenționat [16].

Comparând această instituție cu *trust*-ul anglo-saxon, în doctrină s-a menționat că constituitorul chinez continuă să dețină bunurile care constituie obiectul *trust*-ului, adică nu are loc transferul bunurilor de la constituitor (*settlor*) către fiduciar (*trustee*) [8, p.460], ceea ce constituie, totuși, o deosebire esențială față de instituția engleză.

Totodată, în contextul în care la 1 ianuarie 2021 a intrat în vigoare Codul civil chinez – eveniment de o mare importanță pentru circuitul civil chinez, trebuie să mai facem și următoarea precizare: deși acest Cod reprezintă sistematizarea tuturor normelor în materia civilă, regulile cu privire la fiducie/trust totuși nu au fost incluse în Cod, ci au rămas cuprinse în legea specială. În literatura de specialitate această decizie a legiitorului chinez este privită sceptic, autorul Qu Jian apreciind următoarele: „În calitatea sa de lege care a fost pusă în aplicare de aproape două decenii și care reglementează o industrie ce valorează peste 20 trilioane de RMB (aproximativ 2,95 trilioane de USD), *Chinese Trust Law* pare a fi lăsată în afară – mecanismul transplantat provenit din tradiția *common law* este menționat o singură dată în versiunea finală a Codului” [17, p.1].

Concluzii. Analiza comparativă a reglementărilor ce vizează fiduciar sau *trust*-ul din diferite state contribuie la o mai bună înțelegere a esenței acestui mecanism juridic. În prezentul articol au fost relevate succint principalele legi în materie în diverse jurisdicții și, după caz, evoluția normelor în timp sau anumite caracteristici specifice pe care aceste reguli le imprimă instituției juridice analizate. Scopul studiului comparat este de a percepe care sunt deosebirile și asemănările dintre *trust*-urile/fiduciile, astfel cum sunt reglementate în diferite state, și fiduciar sub imperiul Codului civil al Republicii Moldova, pentru a elucida, într-un final, modul în care poate funcționa fiduciar în arealul juridic național, dar și ce probleme ar putea apărea în timp, respectiv, care soluții ar fi indicate pentru diverse situații.

Referințe:

1. *Convenția privind legea aplicabilă trust-urilor și recunoașterea acestora, semnată la Haga în data de 1 iulie 1985* Disponibil: <https://assets.hcch.net/docs/8618ed48-e52f-4d5c-93c1-56d58a610cf5.pdf> [Accesat: 19.04.2021]
2. *Proiectul Cadrelui Comun de Referință (Draft Common Frame of Reference – DCFR) al Uniunii Europene* Disponibil: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf [Accesat: 19.04.2021]
3. *Nota informativă la Proiectul Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative* Disponibil: http://justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2017/aprilie/Nota_informativ_proiect_amendare_Cod_civil_xxxxxxx.pdf [Accesat: 19.04.2021]
4. ПАНИЧКИН, В.Б. *Англо-американское трастовое право*: монография. Москва: Проспект, 2020.
5. CONSTANTINOVICI, R. „Equity” și „Trust”. În: *Revista „Dreptul”*, 2004, nr.1, p.204-211.

6. Trident Trust. *Trusts by Country* Disponibil: <https://tridenttrust.com/media/4163/trusts-comparison-chart.pdf> [Accesat: 19.04.2021]
7. Uniform Law Commission. *Trust Code 2000* Disponibil: [https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=193ff839-7955-4846-8f3c-ce74ac23938d#:~:text=The%20Uniform%20Trust%20Code%20\(UTC,or%20borzeske%40uniformlaws.org.](https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=193ff839-7955-4846-8f3c-ce74ac23938d#:~:text=The%20Uniform%20Trust%20Code%20(UTC,or%20borzeske%40uniformlaws.org.) [Accesat: 19.04.2021]
8. MOREANU, D. *Fiducia și Trust-ul*. București: C.H. Beck, 2017.
9. GVELESIANI, I. *The Development of "Trust-like" Mechanisms in Today's Bulgaria, the Czech Republic and Romania* // 9th annual international academic conference on European integration „The Europe of Tomorrow: Creative, Digital, Integrated”, Skopje, Macedonia, 2014, p. 333-341 Disponibil: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/12611.pdf> [Accesat: 19.04.2021]
10. GVELESIANI, I. *EU policies regarding the development of trust-like devices - recent challenges, achievements, prospects and terminological insights* // CES Working Papers, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University, Iasi, 2016, vol.8, nr.1, p.93-102. Disponibil: <https://www.proquest.com/openview/749f88e873bce24314d384dc a27afbfe/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2035671> [Accesat: 19.04.2021]
11. Codul civil al Quebec Disponibil: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/fr/showdoc/cs/ccq-1991> [Accesat: 20.04.2021]
12. Codul civil al Franței Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721?etatTexte=VIGUEUR&etatTexte=VIGUEUR_DIFF [Accesat: 20.04.2021]
13. Codul civil al României Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630> [Accesat: 20.04.2021]
14. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107-XV din 06.06.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75.
15. DIGORI, I. Some considerations regarding the regulation of “fiducia” in the Civil Code of the Republic of Moldova and in the Civil Code of Romania. In: *Perspectives of Law and Public Administration*, 2021, vol.10, no.1, p.104-117 Disponibil: <http://www.adjuris.ro/revista/articole/an10nr1/12.%20Irina%20Digori.pdf> [Accesat: 20.04.2021]
16. Trust Law of the People’s Republic of China Disponibil: http://www.china.org.cn/china/LegislationsForm2001-2010/2011-02/12/content_21907980.htm#:~:text=Article%201%20This%20Law%20is,healthy%20development%20of%20trust%20undertakings [Accesat: 21.04.2021]
17. QU, J. *Trusts and the Chinese Civil Code: toward a new era of codification*. In: *Trusts & Trustees*, Advance Article, Published: 06 December 2020 Disponibil (prin logare): <https://www.deepdyve.com/lp/oxford-university-press/trusts-and-the-chinese-civil-code-toward-a-new-era-of-codification-AyNIAXHzZW> [Accesat: 21.04.2021]